

Je kunt niet katholiek zijn, zonder de pijn van de verdeeldheid te ervaren

Kees van Vliet is priester in Voorhout (bisdom Rotterdam), docent aan de Fontys Hogeschool te Amsterdam en aan het priesterseminarie Vogelenzang en lid van de Beraadgroep 'Geloven en kerkelijke gemeenschap van de Raad van Kerken'. Op 29 juni verzorgt hij de laatste lezing van de lezingenreeks ter voorbereiding van de derde Europese Oecumenische Assemblee te Sibiu. Ik sprak met hem over het verlangen naar de zichtbare eenheid van de Kerk, de mogelijke betekenis van de spirituele oecumene en zijn hoop met betrekking tot Sibiu.

In de titel van uw lezing spreekt u over 'verlangen' naar de zichtbare eenheid van de Kerk. Kunt u beschrijven wat dit verlangen voor u inhoudt? Hoe heeft dat verlangen uw leven beïnvloed?

Mijn verlangen naar eenheid is uiteindelijk gebaseerd op Johannes 17. Dat is een opdracht die christenen niet met rust mag laten. Christenen getuigen in onze huidige maatschappij overtuigend van het Evangelie wanneer zij dat gemeenschappelijk doen. Tegelijkertijd is het nodig de verschillen te benoemen en erover met elkaar in gesprek te gaan. Daarnaast is het Tweede Vaticaans Concilie voor mij nog steeds een bron van inspiratie. Het is een geweldig geschenk en één van de belangrijkste gebeurtenissen van de 20e eeuw. In de teksten van dit concilie wordt uitdrukkelijk gepleit voor de eenheid van de christenen. In mijn ervaring kun je niet katholiek zijn zonder de pijn te ervaren van de verdeeldheid van de christenen. Toch zie je dat er een impasse in het verlangen naar deze eenheid is ingetreden. Dit heeft naar mijn idee drie redenen; relativisme, vermoeidheid en zelfgenoegzaamheid. Enerzijds zie je dat mensen zich tevreden stellen met de status quo, met de huidige stand van relaties tussen de denominaties. Dit heeft te maken met het postmoderne aanvoelen waarin veelheid en verscheidenheid positief gewaardeerd worden. De verschillende vormen worden ervaren als allemaal goed in zichzelf, het verlangen naar de zichtbare eenheid verdwijnt dan naar de achtergrond. Anderzijds zie je dat er vermoeidheid is opgetreden. In de jaren zeventig bestond er nog een groot optimisme met betrekking tot de mogelijkheid om de zichtbare eenheid te bereiken, er leefde een sterke hoop, dat het mogelijk was. Het Lima-rapport is daar een uitdrukking van. In de jaren erna bleek dat er toch veel obstakels waren om die zichtbare eenheid te bereiken. Obstakels met betrekking tot de ambt, eucharistie/avondmaal en intercommunie. Inmiddels ontbreekt het veel mensen aan de spirit en de hoop om te blijven werken aan zichtbare eenheid. De 'lange adem' is bij veel mensen op. Ten slotte speelt een zekere zelfgenoegzaamheid ook een rol mee, zowel bij katholieken als bij protestanten. Er heerst een stemming dat oecumene niet nodig is. Hierbij spelen twee zaken een rol. Enerzijds zijn de protestantse kerken druk bezig zich intern te reorganiseren (de vorming van de PKN), anderzijds is de Katholieke Kerk bezig met een inkrimping. Verder verbinden de meer orthodoxe richtingen binnen de Catholica oecumene direct met grensoverschrijding en het ter discussie stellen van de katholieke identiteit. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor het streven naar de zichtbare eenheid tussen de kerken.

U hebt in 2001 het boek 'Kerk met twee ogen. Een katholieke ecclesiologie' geschreven. Kunt u uitleggen wat u bedoelt met de uitdrukking 'Kerk met twee ogen'? Welk belang hecht u aan studie van de katholieke ecclesiologie als het gaat om de groei in eenheid tussen de kerken?

'Kerk met twee ogen' is een uitdrukking van Yves Congar (die een belangrijke rol speelde tijdens het tweede Vaticaans Concilie en behoorde tot de vernieuwende richting van de Théologie Nouvelle), over wie mijn proefschrift handelde. Het boek dat je noemt is gebaseerd op dit proefschrift. De uitdrukking wijst erop dat de kerk niet teveel met zichzelf bezig moet zijn, maar met het ene oog moet kijken naar God, van wie zij alles ontvangen heeft, en met het andere oog naar de samenleving, tot wie zij gezonden is. Zij dient daarbij

oog te hebben voor eenzaamheid, onvrede, lijden, strijd en zonde in de wereld. Om deze twee blikrichtingen in te nemen dient de kerk gezond gestructureerd te zijn. Zij moet zowel naar God toe als naar de maatschappij toe transparant worden. De illustraties op de voorkant van het boek maken deze dubbele blikrichting duidelijk. De icoon van Roeblew en de skyline van een moderne stad. Wanneer we wat inzoomen op de kerkvisie, waar volgens mij de eigenlijke verschillen tussen de denominaties liggen, dan valt op dat door de protestantse kerken de kerk gezien wordt als Volk van God of als creatura Verbi. Dat is in de visie van de Katholieke Kerk ook wel zo, denk aan het tweede Vaticaans Concilie, maar daarnaast is de Kerk voor hen ook sacrament van heil. Dat wil zeggen dat de Kerk zelf teken en instrument is van heil, niet alleen passief, maar ook actief. Vanuit de protestantse visie is dit een probleem omdat de mens ook zondig is. Zij aarzelen dus in hoge mate om de Kerk een sacrament te noemen. Die Kerk wordt immers door mensen gevormd. Naar mijn idee ligt hier de kern van de oecumenische discussie. Congar had daarbij een heldere blik op de H. Schrift en de patristiek en op de noden van de samenleving. Bovendien heeft hij veel inspiratie gevonden in gemeenschappelijke viering van de liturgie voor zijn denken over de groei naar de zichtbare eenheid. In dat denken wist hij zich gedragen door een biddende gemeenschap. Gebed blijft van groot belang in het zoeken naar en het verlangen naar de zichtbare eenheid.

Nu u het over gebed hebt. De laatste tijd wordt veel de nadruk gelegd op de spirituele oecumene. Denkt u dat hier nieuwe kansen liggen voor de oecumene of blijft het van belang ons ook bezig te houden met bijvoorbeeld ecclesiologische verschillen tussen de kerken?

De spirituele oecumene is er op gericht ons bewust te maken van wat we ontvangen hebben. Gebed speelt daarbij een belangrijke rol, maar ook onderlinge liefde en openheid voor elkaars manier van geloven. Spirituele oecumene vraagt aandacht voor de rol van de heilige Geest in het proces naar de zichtbare eenheid. Ik zie de spirituele oecumene als een soort Echternach, twee stappen vooruit, één stap achteruit. De spirituele oecumene is dan niet zozeer de stap achteruit, maar ze vormt volgens mij wel een moment van rust en verrijking om daarna weer volgende stappen te kunnen zetten. Ze maakt bescheidener en doet ons beseffen dat het de heilige Geest zelf is die uiteindelijk de zichtbare eenheid mogelijk moet maken. Tegelijkertijd blijkt de Geest dan de kracht te schenken om de eigen vermoeidheid te overwinnen en het eigen resignereren achter ons te laten.

De bijeenkomst in Sibiu betreft de derde Europese Assemblee. Wanneer u kijkt naar de twee voorgaande assemblees en de resultaten overziet op lange termijn, bent u dan tevreden over wat er bereikt is?

Bij de beide voorgaande assemblees ben ik niet aanwezig geweest, maar als belangrijk resultaat van deze bijeenkomsten wil ik zeker de Charta Oecumenica noemen. Dat is een waardevol handvest voor de groei naar de zichtbare eenheid. Het is in zekere zin een beschrijving van de stand van zaken in de oecumene en een oproep om wat al verworven is vast te houden en uit te bouwen. Die tekst verdient het om in alle oecumenische verbanden serieus genomen te worden. Dat is nog niet overal gebeurd. Het vraagt om openheid om verder te denken dan de eigen stad en het eigen land, verder vraagt het bestuderen van zo'n document tijd en concentratie. Dat hebben mensen niet altijd. In het tweede hoofdstuk van die charta wordt het verlangen naar "een zichtbare gemeenschap van de kerken in Europa" vastgehouden en bewust geformuleerd. Het is belangrijk dit in brede verbanden onder de aandacht te brengen. Ik zie dit echt als vrucht van die eerste twee oecumenische assemblees.

Welke verwachtingen koestert u rond Sibiu en wat hoopt u dat Sibiu op gang zal brengen?

Sibiu is een goede gelegenheid om de Charta Oecumenica opnieuw te bevestigen en nieuwe impulsen te geven om voornemens en wederzijdse verplichtingen in de praktijk te

brenge. Ik hoop dat Sibiu een verdieping teweeg zal brengen van de Charta Oecumenica en uiteindelijk, want daar gaat het om, een bredere receptie van het handvest in de hand zal werken. Naast de Charta Oecumenica kan de tekst "Called to be the One Church", het resultaat van de negende assemblee van de Wereldraad van Kerken die in 2006 te Porto Allegre gehouden werd, ook een impuls vormen voor het zoeken naar de zichtbare eenheid. Misschien zou je kunnen zeggen dat de Charta Oecumenica vooral een handvest voor het bredere publiek omvat, een instrument waarmee werkers aan de basis aan de slag kunnen om de zichtbare eenheid daadwerkelijk vorm te geven. "Called to be the One Church" is meer voor kerkleiders en theologen, het biedt minder handvaten voor de praktijk. Daarnaast blijft natuurlijk altijd nog het Lima-rapport relevant. Dat bevat allerlei punten als aanzet tot verdere studie en discussie. Verder hoop ik vooral dat ook ten aanzien van de oecumene de verschillende geledingen van de Kerk met elkaar en met de brede Kerk blijven meeleven. Dat theologen zicht betrokken blijven weten bij leerambt en kerkvolk, dat basispastores zich betrokken blijven weten bij de wereldkerk en bij de theologie, etc. , etc. Al met al ben ik ook erg blij met de groei in belangstelling voor de spirituele oecumene. Zij kan mogelijk het impassegevoel doorbreken en nieuwe kracht geven aan het verlangen naar de zichtbare eenheid van de Kerk.

Hanneke Arts-Honselaar
Medewerkster publiciteit en voorlichting
Katholieke Vereniging voor Oecumene